

7

Woonerven en meanders

Woonerven en meanders is een aanduiding voor uitbreidingswijken uit de jaren zeventig en tachtig met seriematige woningbouw, veelal met verspringende rooilijnen langs kronkelende wegen en hoven. De bebouwing van deze gebieden bestaat voor het overgrote deel uit eengezinswoningen of middelhoogbouw met portiekontsluiting. Deze ruim opgezette woonwijken zijn vooral gerealiseerd in Zuidoost, bijvoorbeeld in het aaneengesloten gebied van Reigersbos en Gein. Een deel van de uitbreiding Banne Buiksloot in Noord heeft een vergelijkbare opzet. Op een aantal grotere stadsvernieuwingslocaties zoals de noordoostpunt van de Staatsliedenbuurt en het Abattoirterrein zijn in een minder open verkaveling woningen gebouwd met een vergelijkbare architectuur. In deze buurten zijn afwijkende functies zoals winkelcentra, scholen en seniorencomplexen in de regel gerealiseerd als in zichzelf gekeerde complexen op een centrale plek omgeven door parkeerplaatsen of groen.

Gebiedstypen

In de beschrijvingen en criteria zijn twee gebiedstypen onderscheiden:

Woonerven (7a)

De woonerven bestaan in hoofdzaak uit afzonderlijke woonbuurten ontsloten door ringwegen. De buurten hebben zowel rijwoningen als middelhoge blokken. Het karakter is meestal naar binnen gericht.

Stadsvernieuwing (7b)

Stadsvernieuwingsbuurten zijn kleine eenheden in een stedelijke omgeving van de 19de-eeuwse Ring en Gordel '20-'40. Deze gebieden hebben een vergelijkbare invulling als de woonerven en wijken in structuur en bebouwing sterk af van de omliggende gebieden. Bij nieuwe invullingen is hernieuwde aansluiting op de structuur van de omgeving gewenst.

Geschiedenis

Deze woonwijken zijn tot stand gekomen vanaf begin jaren zeventig tot in de tweede helft van de jaren tachtig van de vorige eeuw. Het zijn voornamelijk uitbreidingen, maar in dezelfde periode werden binnen de bestaande stad grotere complexen van vervangende nieuwbouw gerealiseerd met een overeenkomstige karakteristiek.

In 1971 had de Amsterdamse Federatie van Woningbouwverenigingen laten weten geen hoogbouw meer te willen. De Bijlmer werd niet gezien als een voorbeeld, dat verdere navolging verdiende. Nieuwe wijken moesten een andere opzet krijgen met een menging van 'klassieke'

portieketagewoningen in drie tot vier lagen, eengezinswoningen en winkelcentra. In Amsterdam-Zuidoost werd een aantal grote en enkele kleinere woongebieden gerealiseerd, waarin voornamelijk laagbouw kwam maar ook ruimte was voor de tot lange stroken aaneengeschakelde portiekflats van Reigersbos en Holendrecht. In Amsterdam-Noord begon midden jaren zeventig de bouw van Banne Buiksloot Noord. In het stadsdeel West zijn binnen het stedelijk weefsel grotere stadsvernieuwingscomplexen gebouwd vanuit dezelfde principes in een architectuur die sterk afwijkt van de omringende negentiende eeuwse bebouwing.

Kenmerken

Woonerven en meanders staan bekend als verkeersluwe wijken met een geheel eigen stedenbouwkundige opzet en architectuur.

Stedenbouwkundige structuur

Bepalend voor de stedenbouwkundige structuur van de uitbreidingsgebieden is de scheiding tussen wijkontsluitingswegen voor doorgaand verkeer en woonbuurten ingericht voor langzaam verkeer. Voordeuren liggen bij voorkeur aan een route voor langzaam verkeer. Karakteristiek is een subtiele verweving van de autoluwe verkeersstructuur en een met wandelpaden ontsloten groenstructuur. Langs de veelal kronkelende wegen staan de woningen in een open verkaveling

met parkeerhoven aan de voorzijde en groen aan de achterzijde. Door de wisselende richtingen hebben de bouwblokken vaak geen duidelijke voor- of achterkant. Bijzonder is de plaatsing van de zorgcomplexen. In verband met een optimale bezonning voor alle woningen hebben al deze complexen dezelfde oriëntatie.

De gebieden met stadsvernieuwing hebben een minder vrije en open verkaveling. De bebouwing voegt zich naar het omringende stratenpatroon. Wel hebben deze complexen vaak een heel eigen interne structuur met onderdoorgangen en openbaar toegankelijke binnenhoven. Deze buurten hebben een meer monofunctioneel karakter.

Bouwwolume

Kenmerkend voor de bebouwing van de woonerven en meanders is het streven naar kleinschaligheid. Hoogbouw ontbreekt vrijwel geheel. Middelhoogbouw met appartementen en laagbouw met eengezinswoningen bepalen het straatbeeld.

De plat afgedekte appartementenblokken hebben in de regel een hoogte van drie of vier lagen met een portiekontsluiting. Verspringende rooilijnen zijn in combinatie met nadrukkelijke balkons en naar voren komende portieken gebruikt om de gevelwanden te onderbreken.

Bij de laagbouw zijn vergelijkbare ontwerpmethoden ingezet. Met verspringende rooilijnen, wisselende oriëntaties en veranderende verkavelingsrichtingen is gepoogd de woningen van één of twee lagen met (asymmetrische) kap aaneen te rijgen tot een afwisselend geheel. Hier vormen kleinere elementen zoals aanbouwen en balkons een overgang van de opbouw van de wijk naar de architectuur van de woning.

Architectonische uitwerking

Waar in de stedenbouwkundige opzet en met volumes is gezocht naar variatie, is de architectonische uitwerking meestal minder afwisselend. Herhaling en variatie op een thema is de basis voor de architectuur. In de woonerven en meanders komen grotere architectuureenheden vaker zijn hele buurten in wezen met één woningontwerp gebouwd.

De plasticiteit van de gevels is van groot belang voor de architectonische samenhang. Bindende en ritmerende elementen zijn onder meer uitkragende galerijen, balkons, terrassen en dakranden. Zo zijn uitgebouwde ingangspartijen of bergingen bepalend voor het ritme van de straatwand. De verticale ritmering van bijvoorbeeld de vensters van de portieken zijn van een vergelijkbaar belang. Ook de herhaling van raampartijen en puien van de woningen zelf zorgt voor binding en ritmiek.

Materiaal en kleur

Het consequente gebruik van materiaal en kleur is van belang voor de binding. Doordat er in de totale opzet van de wijk en de schakeling van de woningen is gezocht naar afwisseling, is de samenhang in materiaal en kleur een belangrijke drager voor de samenhang in het straatbeeld. Voor de gevels is baksteen toegepast vaak in bruin-grijze kleuren, maar ook in kleuren variërend van lichtrood tot donkerbruin. Ook beton, betimmering en plaatmaterialen zijn gebruikt. Balkons zijn meestal afgewerkt met baksteen, plaatmateriaal of geschilderde metalen hekken.

Waardering

De waarde van de woonerven en meanders ligt voor een groot deel in het comfortabel wonen. De uitbreidingen zijn aantrekkelijk als verkeersluwe buurten met voldoende voorzieningen en een vaak groen karakter. De meanderende straten bemoeilijken

soms de oriëntatie, wat een reden is waarom binding en ritmiek van belang zijn. De inbreidingen zijn met name aantrekkelijk vanwege hun ligging in de stad. De oorspronkelijke materialen zijn lang niet allemaal even duurzaam gebleken. Wat niet langer te onderhouden is wordt vervangen, waarbij met name in de wijken met koopwoningen steeds meer particulier initiatief zichtbaar wordt.

Uitgangspunten op hoofdlijnen

Het beleid is gericht op het beheer van de buurten als woongebied met een eigen evenwicht tussen afwisseling en samenhang, die in de architectuur bijeen wordt gehouden in de herhaling van ritmerende en bindende elementen. De buurten zijn stedenbouwkundig gedifferentieerd en architectonisch gelijkmatig.

Bij de advisering is er onder meer aandacht voor de samenhang in het straatbeeld met herhaling in verspringende rooilijnen, ritmerende elementen in de gevelindeling en overeenkomst in materiaal en kleur. Voor bescheiden wijzigingen met invloed op het straatbeeld is gebruik van trendsetters uitgangspunt,

waarbij deze afhankelijk van de plek te zien zijn als voorbeelden waarop enige variatie mogelijk is. Bij grootschalige veranderingen aan bebouwing op de inbreidingslocaties is afstemming op de hoog gewaardeerde architectuur van de oudere bebouwing uitgangspunt.

0701 Banne Buiksloot N

0706 Gein 1 en 2

0702 Holendrecht W

0707 Gein 3 en 4

0703 Holendrecht O

0708 Huntum

0704 Reigersbos 1 en 2

0709 Hoptille en Haardstee

0705 Reigersbos 3 en 4

0710 Heesterveld

Uitgangspunten

De woonerven in Zuidoost en Noord zijn in hoofdzaak gebouwd in de jaren zeventig en tachtig en bestaan uit afzonderlijke woonbuurten ontsloten door ringwegen. De buurten hebben zowel rijwoningen als middelhoge blokken. Het karakter is vooral naar binnen gericht. De grootste waarde is de groenstructuur die zorgt voor rustige woongebieden. Bijzondere elementen zijn de gebouwen met afwijkende functies, zoals scholen. Daarnaast vormen winkelcentra, grootschalige appartementencomplexen, veelal voor senioren, een uitzondering in maat en schaal. De afwijkende bebouwing heeft een individueel karakter en staat vrij op de kavel. De massa en uitwerking variëren per gebouw.

Waardering

De waarde ligt vooral in de hoeveelheid groen en de samenhang tussen de stedenbouwkundige eenheden met ieder hun eigen architectonische variaties. De architectuur is in het algemeen eenvoudig.

Beoordeling

Het beleid is terughoudend en gericht op het beheer van de samenhang binnen het hoofdbeeld van de stedenbouwkundige eenheden. Nieuwe stedenbouwkundige eenheden worden zorgvuldig bekeken. Bij de advisering zal onder meer aandacht worden geschonken aan het behoud van samenhang in het straatbeeld op het niveau van de architectonische uitwerking en het materiaal- en kleurgebruik. Bouwplannen aan achterkanten zonder invloed op het straatbeeld worden soepel beoordeeld.

Uitzonderingen

Het daklandschap van Gein III is welstandsvrij.

Criteria

Plannen worden om te beginnen beoordeeld aan de hand van de criteria voor veel voorkomende kleine bouwplannen in hoofdstuk 6. Als deze geen uitsluitel geven, wordt bij de beoordeling in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Ligging

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon, waarin vooral de voorgevelrooilijnen en hoeken van belang zijn
- gebouwen met de voorgevel richten op de belangrijkste openbare ruimte(n)
- gebouwen met een bijzondere functie zoals scholen kunnen een meer vrije positie innemen en daarbij een meerzijdige oriëntatie krijgen

Massa

- de bouwmassa is evenwichtig en afgestemd op de samenhang in het blok of cluster gezien vanuit de openbare ruimte
- uitbreidingen zoals aanbouwen, indien goed zichtbaar vanuit de openbare ruimte, vormgeven als ondergeschikt element of deze opnemen in de hoofdmassa
- gebouwen met bijzondere functies harmoniëren met het gebiedskarakter en kunnen afhankelijk van hun ligging afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm
- accenten in hoogte en vorm hebben een stedenbouwkundige aanleiding
- nieuwe bouwmassa's zijn gedifferentieerd en evenwichtig en afgestemd op de samenhang in cluster gezien vanuit de openbare ruimte (de huidige intrinsieke kwaliteit is uitgangspunt)

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn eenvoudig maar degelijk
- bij architectonische eenheden aan voorkanten de herhaling behouden
- ingrepen afstemmen op bestaande geleding, plastic en ritmiek van de gevels
- de onderste bouwlaag van woonblokken in relatie met de openbare ruimte en waar mogelijk transparant vormgeven met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- een afwijkende begane grondlaag van bijvoorbeeld winkels afstemmen op de geleding, ritmiek en stijl van de gevel en straatwand
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op hoofdvolume en rij, blok of cluster
- nieuwe gebouwen zijn in uitwerking en detaillering zorgvuldig en evenwichtig

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn degelijk en terughoudend en aan voorkanten in samenhang met rij, blok of cluster
- gevels bij voorkeur in baksteen of vergelijkbare steenachtige materialen uitvoeren

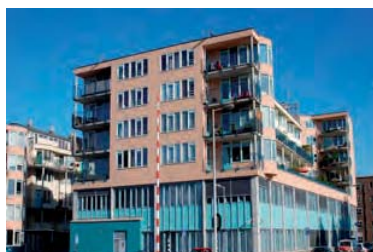

0720 Noordoostpunt
Staatsliedenbuurt

0721 Marcantilaan e.o.

0722 Suikerplein e.o.

0723 Nellestein

Uitgangspunten

De stadsvernieuwingbuurten bestaan hoofdzakelijk uit stenige straten met als basis het middelhoge woonblok met stedelijk karakter. De gebouwen zijn gegroepeerd in al dan niet herhaalde clusters half open blokken. Veel buurten grenzen aan een of meer kanten aan water.

Bijzondere elementen zijn de gebouwen met afwijkende functies, zoals scholen. Daarnaast vormt de verspreid voorkomende hoogbouw accenten. Deze afwijkende bebouwing heeft een individueel karakter en staat vrij op de kavel. De massa en uitwerking variëren per gebouw.

Waardering

De waarde ligt vooral in de samenhang tussen de stedenbouwkundige eenheden met ieder hun eigen architectonische variaties en de ligging aan water. De architectuur is in het algemeen eenvoudig.

Historische eigenschappen van de omringende woongebieden, zoals de variatie op woningniveau zijn in de stadsvernieuwingbuurten niet meer herkenbaar en kunnen in beperkte mate teruggebracht worden door kleine ingrepen als gevelwijzigingen en dakkapellen.

Stadsvernieuwingbuurten vormen veelal afgesloten eenheden en wijken af van de karakteristiek van de omringende gebieden. Bij volledige nieuwe invulling van de buurten, zal daarom meer aansluiting gezocht worden op de stedenbouwkundige structuur en architectonische uitwerking van de omgeving.

Beoordeling

Het beleid is terughoudend en gericht op versterking van de stedelijke structuur, de architectonische kwaliteit van het blok en de samenhangende clusters. Eventuele vervangende nieuwbouw heeft waar mogelijk een kleinschaliger karakter dan de huidige bebouwing.

Bij de advisering zal onder meer aandacht worden geschonken aan het behoud van samenhang in het straatbeeld met inbegrip van de architectonische uitwerking en daarmee ook het materiaal- en kleurgebruik. Bouwplannen aan achterkanten zonder invloed op het straatbeeld worden soepel beoordeeld.

Criteria

Plannen worden om te beginnen beoordeeld aan de hand van de criteria voor veel voorkomende kleine bouwplannen in hoofdstuk 6. Als deze geen uitsluitel geven, wordt bij de beoordeling in samenhang met de beschrijving en uitgangspunten getoetst aan de hand van de volgende criteria:

Plaatsing

- gebouwen maken deel uit van een stedenbouwkundig patroon, waarin vooral de voorgevelrooilijnen en hoeken van belang zijn
- gebouwen met de voorgevel richten op de belangrijkste openbare ruimte(n)
- aanwezige zichtlijnen behouden
- gebouwen met een bijzondere functie zoals scholen kunnen een meer vrije positie innemen en daarbij een meerzijdige oriëntatie krijgen

Massa

- de bouwmassa is evenwichtig en afgestemd op de samenhang in het blok of cluster gezien vanuit de openbare ruimte
- gebouwen hebben bij voorkeur een onderbouw van vier tot vijf lagen met plat dak of kap
- uitbreidingen zoals aanbouwen en dakkapellen indien goed zichtbaar vanuit de openbare ruimte vormgeven als ondergeschikt element of opnemen in de hoofdmassa
- gebouwen met bijzondere functies harmoniëren met het gebiedskarakter en kunnen afhankelijk van hun ligging afwijken van de gebruikelijke massa, opbouw en vorm
- nieuwe bouwmassa's zijn gedifferentieerd en evenwichtig en afgestemd op de samenhang in cluster gezien vanuit de openbare ruimte (accenten in hoogte en vormgeving hebben een stedenbouwkundige aanleiding)

Architectonische uitwerking

- de architectonische uitwerking en detaillering zijn eenvoudig maar degelijk
- bij architectonische eenheden aan voorkanten de herhaling behouden
- ingrepen afstemmen op bestaande geleding, plastic en ritmiek van de gevels
- de onderste bouwlaag van woonblokken in relatie met de openbare ruimte en waar mogelijk transparant vormgeven met een nadruk op entreepartijen en vergelijkbare functies (zo min mogelijk gesloten gevels aan het maaiveld)
- een afwijkende begane grondlaag van bijvoorbeeld winkels afstemmen op de geleding, ritmiek en stijl van de gevel en straatwand
- wijzigingen en toevoegingen in stijl en afwerking afstemmen op hoofdvolume en blok of cluster
- nieuwe gebouwen zijn in uitwerking en detaillering zorgvuldig en evenwichtig

Materiaal en kleur

- materialen en kleuren zijn degelijk en terughoudend en aan voorkanten in samenhang met blok of cluster
- gevels bij voorkeur in baksteen of vergelijkbare steenachtige materialen uitvoeren danwel in een lichte tint pleisteren

